

LASTENKULTTUURIKESKUSTEN
VERKOSTO

Taikalamppu

12:2002

Julkaisija
Opetusministeriö

KUVAILEHTI

Julkaisun päivämäärä 4.4.2002

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji	
Lastenkulttuurikeskusten verkoston luominen		Työryhmän muistio	
		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
Puheenjohtaja Katri Santtila Sihteeri Riitta Aarniokoski-Joenpolvi		Toimielimen asettamispvm 16.1.2002	
Julkaisun nimi (myös ruots inkielinen)			
<p>TAIKALAMPPU -lastenkulttuurikeskusten verkosto. Työryhmän muistio. "ALADDINS" LAMPA - nätverk av barnkulturcenter. Arbetsgruppsmemoria.</p>			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Lapsille ja nuorille suunnattu taide- ja kulttuuritarjonta on runsasta. Sen toimintamuodot ovat moninaiset ja eroja esiintyy lapsille ja nuorille suunnattujen palveluiden ja tuotteiden laadussa ja tarjonnassa sekä taiteenaloittain että alueellisesti.</p> <p>Kaikilla lapsilla ja nuorilla, asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet laadukkaisiin taide- ja kulttuuripalveluihin. Eräs tapa näiden palveluiden kehittämiseksi maassamme on luoda lastenkulttuurikeskuksista muodostuva verkosto.</p> <p>Työryhmä ehdotta, että maahamme muodostetaan kunnissa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa koordinoiva, valtakunnalliset toimintaedellytykset omaava, laaja-alaista alan tietämystä hallitseva, yhteistyöhön orientoitunut ja kehittämistyöhön erikoistunut lastenkulttuuriverkosto. Verkoston tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää edellä mainittujen palveluiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ole.</p> <p>Valtakunnallisen verkoston tulee olla alueellisesti kattava ja sen tulee pitää sisällään eri taiteenaloihin liittyvää ja monipuolista lastenkulttuuriosaamista. Verkoston toiminta perustuu toimikausiin. Verkoston toiminnalle asetetaan tavoitteet, jotka liittyvät lastenkulttuurikeskusten toimintamuotoihin ja eri taiteenaloihin sekä lastenkulttuurin paikalliseen ja alueelliseen edistämiseen.</p>			
Avainsanat (asiasanat)			
Lastenkulttuuri, lastenkulttuurikeskus, verkosto			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero		ISSN	ISBN
Opetusministeriön työryhmien muistioita 12:2002		0359-761X	952-442-417-7
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta	Luottamuksellisuus
28	Suomi		
Jakaja		Kustantaja	
Yliopistopaino		Opetusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
4.4.2002

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation	
Skapande av barnkulturcenter		Arbetsgruppspromemoria	
Ordförande Katri Santtila Sekreterare Riitta Aarnikoski-Joenpolvi		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 16.1.2002	Dnr
Publikation (även den finska titeln) "ALADDINS" LAMPA - nätverk av barnkulturcenter. Arbetsgruppspromemoria (TAIKALAMPPU -lastenkulttuurikeskusten verkosto. Työryhmän muistio)			
Publikationens delar			
<p>Sammandrag</p> <p>Det finns ett rikligt utbud av konst och kultur som riktar sig till barn och unga. Verksamhetsformerna är av många olika slag och det uppstår skillnader i fråga om kvalitet på och utbud av tjänster och produkter både inom olika konstarter och olika regioner.</p> <p>Alla barn och unga, oberoende av var de bor eller vilken ekonomi de har, bör ha likvärdiga möjligheter till högklassig konst- och kulturservice. Ett sätt att utveckla denna i vårt land är att skapa ett nätverk av barnkulturcenter.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att det i vårt land inrättas ett nätverk för barnkulturen som koordinerar barnkulturcentrerna i kommunerna. Nätverket bör ha sådana villkor att det kan fungera nationellt, behärska kunskapsmängden på området, vara samarbetsorienterat och specialiserat på utvecklingsarbete. Nätverket skall utveckla konst- och kulturservicen för barn och unga i hela landet genom att stöda verksamheten vid existerande barnkulturcenter och främja framväxten av ovan nämnd service på orter där verksamhet ännu saknas.</p> <p>Det nationella nätverket skall vara regionalt täckande och ha en mångsidig kompetens på olika konstområden med relevans för barnkulturen. Nätverket arbetar inom ramen för mandatperioder. För verksamheten finns en målsättning för verksamhetsformerna avseende barnkulturcentrerna och konstarterna samt för gynnande av den lokala och regionala barnkulturen.</p>			
Nyckelord			
Barnkultur, barnkulturcentrum, nätverk			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper		ISSN 0359-761X	ISBN 952-442-417-7
Sidoantal 28	Språk Finska	Pris	Sekretessgrad
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä

Opetusministeriölle

Johdanto

sivu

I Yleistä lastenkulttuurista

5

1. Oikeus hyvään kulttuurielämään

5

2. Lastenkulttuurin määritelmästä

6

II Lastenkulttuurikeskusten nykytilanne

7

1. Lastenkulttuurikeskusten hallinto

8

2. Lastenkulttuurikeskusten toiminta

9

Esitystoiminta

10

Näyttelytoiminta

11

Festivaalit sekä muut tapahtumat

11

Taidekasvatus

12

Tutkimus ja kehittäminen

13

III Esitys lastenkulttuurikeskusverkoston luomiseksi

13

1. Verkoston muodostaminen

15

2. Verkoston toiminta

17

2.1. Lastenkulttuurin kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti

18

2.2. Esitys- ja näyttelytoiminnan, festivaalien ja muiden tapahtumien sekä taidekasvatuksen kehittäminen

20

2.3. Tutkimustoiminnan ja alan argumentoinnin kehittäminen

24

2.4. Kehittämismahdollisuudet taiteenaloittain

25

TIIVISTELMÄ

Lapsille ja nuorille suunnattu kulttuuri- ja taidetarjonta on runsasta. Sen toimintamuodot ovat moninaiset ja eroja esiintyy lapsille ja nuorille suunnattujen palveluiden ja tuotteiden laadussa ja tarjonnassa sekä taiteenaloittain että alueellisesti.

Kaikilla lapsilla ja nuorilla, asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet laadukkaisiin taide- ja kulttuuripalveluihin. Eräs tapa näiden palveluiden kehittämiseksi maassamme on luoda lastenkulttuurikeskuksista muodostuva verkosto.

Tarkoituksena on muodostaa kunnissa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa koordinoiva, valtakunnalliset toimintaedellytykset omaava, laaja-alaista alan tietämystä hallitseva, yhteistyöhön orientoitunut ja kehittämistyöhön erikoistunut lastenkulttuurikeskusverkosto. Verkoston tavoitteena on kehittää lasten kulttuuri- ja taidepalveluita koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää lasten taide- ja kulttuuripalveluiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ole.

Työryhmä esittää opetusministeriölle lastenkulttuurin valtakunnallisen yhteistyön edistämiseksi lastenkulttuurikeskusten verkoston luomista muistiossa esitettyjen periaatteiden mukaisesti:

1. Verkoston muodostaminen

* Valtakunnallisen lastenkulttuurikeskusverkoston tulee olla alueellisesti kattava.

* Verkoston tulee pitää sisällään eri taiteenaloihin liittyvää ja monipuolista lastenkulttuuriosaamista.

- valittavalla jäsenellä tulee olla monipuolista lastenkulttuuritoimintaa ja lisäksi erityisosaamista joltakin taiteenalalta tai jostakin toimintamuodosta

* Verkoston toiminta perustuu toimikausiin. Jokaisen toimikauden alussa järjestetään avoin haku, jossa kaikki olemassa olevat lastenkulttuurikeskukset ovat tasa-arvoisessa asemassa uuden toimikauden verkostoa luotaessa.

- toimikauden 2003-2005 haku päättyy 31.8.2002. Verkoston jäseneksi haluavan lastenkulttuurikeskuksen tulee toimittaa opetusministeriöön hakemus, jossa tuodaan esiin hakijan kyky olla toteuttamassa verkostolle asetettuja tavoitteita ja tehtäviä. Lisäksi hakemuksesta tulee käydä ilmi keskuksen toimintasuunnitelma, vahvuudet ja erityisosaaminen, kehittämistavoitteet ja -suunnitelmat sekä taloudellinen tilanne.

* Opetusministeriö on ottanut hankkeen huomioon toiminta- ja taloussuunnitelmassaan vuosille 2004-2007 ja esittänyt 337 000 euron suuruisen määrärahan varaamista toimintaa varten valtion talousarvioon vuodelle 2003. Kustannusvaikutus vuosille 2003-2005 on yhteensä 1 011 000 euroa. Kysymys on kehittämismäärärahasta erikseen asetettavien tavoitteiden toteuttamiseen.

- valittavalla jäsenellä tulee olla toiminnan perusrakenteet kunnossa niin tila-, henkilöstö- ym. resurssien osalta

2. Verkoston toiminta

Lastenkulttuurikeskusverkostolle, on sen toiminnan tavoitteeseen perustuen, asetettu kehittämistehtäviä. Tehtävät kohdentuvat lastenkulttuurikeskusten toimintamuotoihin ja eri taiteenaloihin sekä lastenkulttuurin alueelliseen ja paikalliseen edistämiseen.

Opetusministeriölle

Taiteen keskustoimikunnan opetusministeriölle luovuttamassa lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa asetetaan yhdeksi tavoitteeksi, että maassamme toimii alueellisesti kattava ja edustava, eri taiteenaloihin tai monipuoliseen lastenkulttuuriosaamiseen profiloituneista lastenkulttuurikeskuksista koostuva valtakunnallinen verkosto.

Opetusministeriö asetti virkamiestyöryhmän valmistelemaan kehittämisohjelmaa yllä esitetyn tavoitteen toteuttamiseksi. Työryhmän puheenjohtajaksi tuli Katri Santtila ja työryhmän jäseniksi Barbro Wigell-Ryynänen sekä Esa Rantanen. Työryhmä kuuli asiantuntijana lehtori Riitta Tikka. Työryhmän sihteerinä toimi Riitta Aarniokoski.

Työryhmän tehtäväksi tuli kartoittaa olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten vahvuudet ja kehittämismahdollisuudet sekä laatia esitys keskusten ja muiden lastenkulttuurin kannalta keskeisten laitosten alueellisesti ja toiminnallisesti edustavan verkoston luomiseksi. Työryhmän tuli lisäksi tehdä esitys aluksi harkinnanvaraisesta, kehittämishankkeisiin kytketystä rahoitusjärjestelystä ja myöhemmin valtionosuusperusteisesta rahoitusjärjestelmästä keskusten toiminnan ja kehittämishankkeiden tukemiseksi.

Tämän esityksen laatimisessa on hyödynnetty Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuuripoliittiseen ohjelmaehdotukseen liittyvää laajaa ja monipuolista taustamateriaalia, joka antaa hyvän kuvan suomalaisen lastenkulttuurin tilasta; sen toiminnasta, toimijoista, rakenteista, ongelmista ja kehittämistarpeista. Aineistoa on työn edetessä täydennetty tarkentavilla haastatteluilla.

Edellä mainittujen materiaalien pohjalta on työryhmä päätenyt ehdottamaan erityisen lastenkulttuurikeskusverkoston luomista. Tarkoituksena on muodostaa kunnissa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa koordinoiva, valtakunnalliset toimintaedellytykset omaava, laaja-alaista tietämystä hallitseva, yhteistyöhön ja kehittämiseen orientoitunut lastenkulttuurikeskusverkosto. Verkoston tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää palveluiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ole.

Saatuana työnsä valmiiksi luovuttaa työryhmä täten opetusministeriölle ehdotuksensa lastenkulttuurikeskusverkoston luomiseksi.

Helsingissä 4.4.2002

Katri Santtila

Esa Rantanen

Barbro Wigell-Ryynänen

Riitta Tikkanen

Riitta Aarniokoski-Joenpolvi

Johdanto

Tämän työn lähtökohtana on lasten ja nuorten oikeus hyvään kulttuuri- ja taide-elämään ja toisaalta taiteeseen osallistumisen tasa-arvoisten mahdollisuuksien lisääminen. Lapsille ja nuorille suunnattu kulttuuri- ja taidetarjonta on runsasta. Sen toimintamuodot ovat moninaiset ja eroja esiintyy lapsille ja nuorille suunnattujen palveluiden ja tuotteiden laadussa ja tarjonnassa sekä taiteenaloittain että alueellisesti.

Kulttuuri merkitys lapsille ja nuorille on monitahoinen. Taide- ja kulttuuripalvelut auttavat lapsen ja nuoren kasvamisessa henkisesti täysipainoiseen elämään. Yhteisö rakentaa jatkuvuuttaan lastensa kautta. Me kasvatamme lapsemme tiettyyn kulttuuriin, mutta lapsi on myös itsenäinen, luova ja kokeva yksilö, joka luo uudelleen yhteisönsä kulttuuria. Luovuus ja innovatiivisuus ovat myös pienen kansakunnan tärkeimpiä voimavaroja.

Kaikilla lapsilla ja nuorilla, asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet laadukkaisiin taide- ja kulttuuripalveluihin. Eräs tapa näiden palveluiden lisäämiseksi maassamme on luoda lastenkulttuurikeskuksista muodostuva verkosto. Verkoston tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää palveluiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ole.

Tässä ehdotuksessa lastenkulttuurikeskus ymmärretään osaamisen keskittymänä. Osaamista voidaan tuottaa joko yhdessä paikassa tai toisaalta verkostossa usean toimijan voimalla. Tämän ehdotuksen lähtökohtana on ollut parantaa lastenkulttuurin edistämisen valtakunnallisia edellytyksiä rakentamalla osaaminen ja tuottaminen verkoston varaan. Tavoitteena on luoda lastenkulttuurikeskuksista muodostuva asiantuntijaverkosto, missä hyödynnetään jokaisen jäsenen erityisosaamista ja vahvuuksia. Lapsille ja nuorille suunnattuja taide- ja kulttuuripalveluita tuotetaan monilla toimialoilla. On siis luonnollista, että lastenkulttuurikeskukset ymmärretään tässä ehdotuksessa paikkana, joka tarjoaa palveluita laajalle ikäryhmälle.

Tässä työssä käsitellään lastenkulttuurin edistämistä ainoastaan lastenkulttuurikeskusverkostolle asetetun tavoitteen ja tehtävien kautta. Laajemman kuvan lastenkulttuurista ja siihen liittyvistä asioista saa Taiteen keskustoimikunnan opetusministeriölle luovuttamasta lastenkulttuuripoliittisesta ohjelmaehdotuksesta Kulttuuri kasvaa lapsissa, Taiteen keskustoimikunta 2002. Siinä valotetaan monipuolisesti niitä periaatteellisia lähtökohtia ja konkreettisia toimenpiteitä, joiden pohjalta lasten ja kulttuurin suhdetta on mahdollista jäsentää. Ohjelmaehdotusta täydentää myös ansiokas ja erityisen kattava taustaselvitys lastenkulttuurista.

I Yleistä lastenkulttuurista

1. Oikeus hyvään kulttuurielämään

Perustuslaki turvaa jokaiselle suomen kansalaiselle sivistykselliset oikeudet. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Lisäksi perustuslaissa todetaan, että sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle turvataan yhtäläinen mahdollisuus kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tällä perusteella voidaan todeta jokaisen kansalaisen sivistyksellisiin perusoikeuksiin kuuluvan oikeus hyvään kulttuurielämään.

Taide perusoikeutena on turvattu jokaiselle kansalaiselle perustuslain lisäksi useilla taiteenalakoh-
taisilla ja muilla taiteen edistämistä ja rahoitusta koskevilla säädöksillä. Myös erilaiset kansainväli-
set sopimukset ja linjaukset, esimerkiksi YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 27 artikla, lähtevät sa-
man suuntaisesta ajattelusta ja vahvistavat tätä näkemystä.

Vaikka perustuslain nojalla voidaan todetaan, että jokaisella on oikeus hyvään kulttuurielämään, ei se kuitenkaan luo yksittäiselle ihmiselle subjektiivista oikeutta saada jotakin tiettyä palvelua. Rajoitteena toimivat esimerkiksi valtion ja kuntien talousarvioissa kulttuuritoimintaan osoitetut varat. Tästä huolimatta perustuslain hengellä ja muilla säädöksillä on merkitystä sekä yksilölle itselleen että yhteiskunnallemme laajemminkin. Kysymys on siitä, millaisessa kulttuuriympäristössä haluamme elää ja asua ja millaisiksi tulevaisuuden suomalaisiksi haluamme lastemme kasvavan.

Lastenkulttuuri on Suomessa vakiintunut kulttuurityön ja kulttuuripolitiikan käsitteeksi 1970-luvulta lähtien. Ratkaisevan sysäyksen lastenkulttuuriasioiden järjestämiseksi valtionhallinnossa antoi vuonna 1979 vietetty YK:n lasten vuosi. Suomi myös ratifioi 1991 YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen. Taide- ja kulttuurihallinnon osa-alueena lastenkulttuuri on vakiinnuttanut Suomessa asemansa 1980-luvulla. Lastenkulttuurin edistämiseksi on ollut oma määräraha opetusministeriön budjetissa vuodesta 1981 lähtien ja Taiteen keskustoimikunnan yhteydessä on toiminut lastenkulttuuri- ja nuorisoyhteistyövuorokomitea vuodesta 1987.

2. Lastenkulttuurin määritelmästä

Määritelmä lapsesta ja nuoresta vaihtelee eri toimialoilla. Tässä esityksessä lapsilla tarkoitetaan yleisesti alle 18-vuotiaita. Vastaavaan ikäryhmämäärittelyyn on päädytty myös lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa.

- *Kulttuuria lapsille* käsittää laajasti ottaen kaikki lapsille tarkoitetut kulttuurin ilmentymät aina lapsille tarkoitetuista pedagogisista instituutioista (esikoulu, peruskoulu), kulttuuri-instituutioihin (lastenteatterit, taidekoulut), järjestötoimintaan (kuorot, urheiluseurat) ja kaupalliseen kulttuuritarjontaan (elokuvat, tietokonepelit).

- *Lasten oma kulttuuri* puolestaan on ennen muuta suullista kulttuuria, leikkiä ja kerrontaan perustuvaa lasten itse luomaa kulttuuria, lasten maailmaa. Se ottaa luonnollisesti vaikutteita aikuisten maailmasta ja aikuisten lapsille suuntaamasta kulttuuritarjonnasta, mutta noudattaa pitkälti omia lakejaan ja omia prosessejaan.

Taiteen keskustoimikunnan opetusministeriölle luovuttamassa ehdotuksessa lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi todetaan lastenkulttuurin käsitteen pitävän sisällään kaksi eri osa-aluetta; kulttuuria lapsille ja lasten oma kulttuuri. Lasten oman luovan toiminnan edistäminen, taide-elämysten tarjoaminen sekä taidetta ja kulttuuria koskevan tiedon kartuttaminen ovat sen keskeisiä tavoitteita. Lastenkulttuuriin sisältyy tällöin myös taidekasvatus, jossa on kyse kasvattamisesta taiteen avulla ja kasvamisesta taiteen tuntemiseen. Taideopetus puolestaan tarkoittaa eriasteisten valmiuksien antamista omalle luovalle toiminnalle ja tietämykselle tietyllä taiteenalalla. Lähtökohtana lastenkulttuurissa on, että sitä ei tule erottaa kaikille ikäryhmille tarkoitettuun kulttuuriin. Lapset ovat erityisryhmä, jonka tarpeisiin tulee kulttuurin tuottajina ja kuluttajina kiinnittää erityistä huomiota yleisessä kulttuuritoiminnassa.

Lapsille suunnattu kulttuuri- ja taidetarjonta on runsasta. Toimintamuodot ovat moninaiset ja eroja esiintyy lapsille suunnattujen palveluiden ja tuotteiden laadussa ja tarjonnassa sekä taiteenaloittain että alueellisesti.

Merkittävä osa lapsille suunnatusta taide- ja kulttuuritarjonnasta tuotetaan taidelaitosten yhteydessä. Valtion ja kuntien ylläpitämä taidelaitosten verkosto on valtakunnallisesti kattava. Myös kirjastojen merkitys on lastenkulttuurin kannalta huomattava, sillä monilla pienillä paikkakunnilla kirjasto voi olla ainoa kulttuurilaitos. Taidelaitosten perinteinen rooli on muuttunut viime aikoina. Niin kirjastoissa, museoissa, teattereissa kuin muissakin perinteisissä taidelaitoksissa on lisätty yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa. Vahva vaikuttaja lastenkulttuurin kentällä on myös televisio.

Lastenkulttuurin ja monen taidelaitoksen kannalta kunnan rooli on tärkeä. Kunnat hoitavat velvoitettaan edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnan asukkaille, siis myös lapsille, hyvin eri tavoin. Monissa kunnissa on kiitettävästi lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita, mutta toisille kunnille jo taiteen perusopetuksen järjestäminen tuottaa vaikeuksia. Kuntatasolla lastenkulttuuripoliittikka kohtaa muiden hallinnonalojen politiikan; sosiaali-, koulutus- ja nuorisopoliittikan. Kunta-kohtaisten lapsipoliittisten ohjelmien myötä on lastenkulttuurista tullut osa kokonaisvaltaisempaa lapsipoliittikkaa. Joissakin kunnissa lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalvelut on keskitetty erityisiin lastenkulttuurikeskuksiin.

Valtion kulttuuripoliitikassa taidekasvatus on yksi lastenkulttuurin osa-alue. Taidekasvatus on osa yleissivistystä ja saa sisältönsä kulttuurisesta ympäristöstä. Taidekasvatuksen tavoite on tukea lasten ja nuorten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Taideopetus on kasvatuksen ala-käsite. Sen tavoite on opettaa eri taiteenalojen tietoja ja taitoja. Kunta on velvoit-

tettu huolehtimaan yleissivistävästä taidekasvatuksesta esiopetuksessa, peruskoulussa ja toisella asteella. Vastaava tavoite tulisi toteutua myös päivähoidon osalta.

Taidekasvatusta järjestävät lisäksi erilaiset järjestöt ja taiteen perusopetusta antavat yksiköt. Kouluajan jälkeinen ilta- ja iltapäivätoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Taidepainotteista toimintaa ei eritellä muusta kerhotoiminnasta ja se on siirtynyt yhä enemmän yksityisten järjestöjen vastuulle. Myös kuntien ja seurakuntien nuorisotyö ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen järjestämä kulttuuritoiminta tavoittavat huomattavan osan nuorisosta. Nuorisotyössä pyritään lähentämään erillisten nuorisokulttuurien, kulttuurialan asiantuntijoiden ja yhteiskunnan tukeman kulttuurin kosketuspintaa. Taiteen perusopetuksen piirissä on noin 11% maamme lapsista ja nuorista, joten on selvää, että päivähoito, esiopetuksen, peruskoulun ja toisen asteen opetuksessa annettavaa tavoitteellista ja riittävää opetusta taideaineissa se ei voi korvata.

Nykyisin lapsiin ja nuoriin kiinnitetään erityistä huomiota ja sivistystehtävä on nostanut taidekasvatuksen taidelaitosten ja sen ulkopuolella toimivien ryhmien toiminnan yhdeksi painopisteeksi. Uusia mahdollisuuksia kartoittavat erilaiset taide- ja kulttuurikasvatusprojektit. Valtionhallinnossa alueellisten taidetoimikuntien aktiivisuuden lisääntyminen lastenkulttuurin saralla on ollut myönteistä kehitystä.

Vähemmistökuulttuurien sekä erityisryhmien kuten liikkumis- ja muiden toimintaesteisten huomiointi lasten kulttuuri- ja taidepalveluissa vaihtelee suuresti kunnissa.

Lastenkulttuurin rahoituksesta on vaikea saada kokonaiskuvaa. Kunnissa lastenkulttuuriin tarkoitettuja varoja voi olla usean eri hallintokunnan talousarvioiden sisällä. Valtio ja kunnat ylläpitävät laajaa kulttuuri- ja taidelaitosten verkostoa. Valtion kulttuuribudjetti on noin 290 miljoonaa euroa, josta kansallisille ja valtionosuutta saaville taidelaitoksille ohjautuu noin 86%. Kunnat käyttävät kulttuuritoimintaan suurin piirtein saman verran. Vastaavasti valtio ja kunnat ylläpitävät taidekasvatusjärjestelmiä. Julkisilla apurahajärjestelmillä on merkitystä lähinnä yksittäisten kokeiluhankkeiden toteuttamisessa. Yksityisen rahoituksen osuus on todennäköisesti merkittävä, kaupallisten tuotteiden huomattavan osuuden vuoksi.

Lastenkulttuuriammateissa toimivien määrästä ei käytännössä ole mahdollista muodostaa kokonaiskäsitystä, mutta päätoimiset, joita on vähän, löytyvät etupäässä teattereista ja taidekasvatuksen parista lähinnä kuva- ja säveltaiteiden aloilta.

II Lastenkulttuurikeskusten nykytilanne

Kuntien rooli kulttuuripalvelujen tuottamisessa ja tukemisessa on merkittävä. Kunnallisten peruspalveluiden osana toimii laaja kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen verkosto, johon kuuluvat mm. kirjastopalvelu sekä monenlaiset liikuntaan ja ulkoiluun liittyvät palvelumuodot. Yleisen kulttuuritoimen perustana on laki kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992). Lain mukaan kunnan tehtävänä on edistää tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa sekä järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen ja harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla (1§). Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä (2§).

Kuten yleensäkin kulttuuripalveluiden järjestämisessä on myös lastenkulttuurissa kuntien rooli hyvin keskeinen. Kunnat vastaavat lasten kannalta keskeisten instituutioiden - kuten päivähoito, esiopetuksen ja peruskoulun - järjestämisestä ja (valtion tukemina) myös rahoituksesta. Kunnilla on

myös itsenäistä päätösvaltaa esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen opetussuunnitelmien laatimisessa, opetuksen sisällöstä ja järjestämisestä. Kunnat vastaavat niin ikään pääosin maamme taide- ja kulttuurilaitosten - teattereiden, orkesterien, museoiden, kirjastojen - ylläpidosta, taiteen perusopetuksen järjestämisestä, nuorisotoimesta, vapaa-ajan ja liikunnan palveluista.

Edellä on lyhyesti esitetty erilaisia tapoja järjestää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita. Eräs tapa on ollut järjestää palvelut erityisissä lastenkulttuurikeskuksissa. Suomessa toimii jo erityyppisiä lastenkulttuuriin erikoistuneita lastenkulttuurin ”osaamiskeskuksia”, joissa lasten omaehtoinen taidekasvatuksellinen työ ja ammatillinen esitystoiminta ovat vakiinnuttaneet asemansa. Näillä lastenkulttuurikeskuksilla tai lasten ja nuorten taidekeskuksilla tarkoitetaan tiettyihin tiloihin keskittyvää lapsille ja nuorille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa, kuten taideopetuksen eri muotoja, taidekursseja, leirejä, näyttelyitä ja muuta lapsille ja nuorille suunnatun ohjelman järjestämistä.

Kuntien järjestämät kulttuuripalvelut jakaantuvat usean sektorin alaisuuteen. Kunnissa kulttuuri- asioita hoidetaan yleensä kulttuuri-, sivistys- tai vapaa-aikalautakunnissa, kirjasto- ja kulttuurilautakunnissa ja näistä yhdistetyissä lautakunnissa sekä kunnan- ja kaupunginhallituksissa. Vastaavasti lapsille ja nuorille suunnattua kulttuuria järjestävät kunnissa eri hallinnolliset yksiköt sekä erilaiset järjestöt.

Kaiken kaikkiaan lastenkulttuuritoiminta on organisaatioiden ja rahoituksen osalta hyvinkin vaihtelevaa. Kokonaiskuvaa asiasta on vaikea saada, koska hallinnossa 1990-luvulla tapahtuneet muutokset, mm. 1993 voimaan astunut opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki, johtivat siihen, että kuntien kulttuuritoimintaa koskeva viranomaistiedonkeruu lopetettiin. Valtionosuusuudistuksen muutettua määräysperusteet laskennallisiksi entisten menoperusteiden sijaa, voivat kunnat vapaasti kohdentaa saamansa määrärahat tärkeiksi pitämilleen sektoreille. Valitettavan usein taide ja kulttuurisektori ovat osoittautuneet niiksi vähemmän tärkeiksi, sillä kuntien kulttuuritoimintaan käyttämät määrärahat ovat vuosien saatossa pienentyneet ja kulttuuritoimen asiantuntijat, henkilöstö ja kulttuurilautakunnat, miltei hävinneet. Kun lisäksi otetaan huomioon, että kulttuurisektoria ei lasketa ns. peruspalveluihin, ei kulttuurin ja taiteen toimialalla ole myöskään lakisääteistä perustaa toiminnan arvioinnille eikä kunnilla velvollisuutta toimittaa tietoja kulttuuritoiminnastaan.

Edellä esitetyistä syistä johtuen ja lastenkulttuuripoliittisen ohjelmatyön laajan taustaselvityksen vuoksi, katsottiin ohjelmatyölle asetettu aikataulu huomioon ottaen, järkeväksi hyödyntää jo olemassa olevaa materiaalia ja täydentää sitä tarpeelliseksi katsotuilla haastatteluilla. Käytettävissä olleiden materiaalien perusteella on pyritty muodostamaan kuva lastenkulttuurikeskusten nykytilasta ja myöhemmin myös tulevaisuuden haasteista.

1. Lastenkulttuurikeskusten hallinto

Olemassa olevan materiaalin perusteella voidaan todeta, että nykyisten lastenkulttuurikeskusten hallinto on järjestetty monin eri tavoin. Lastenkulttuurikeskus voi kuulua kunnan hallinnossa esimerkiksi opetus-, nuoriso-, sosiaali- tai kulttuuritoimen, kirjastotoimen tai jopa teknisen toimen alaisuuteen. Kunnat valitsevat miten asioita sen hallinnossa päätetään ja on kuntia, joissa lautakunta ei välttämättä ole lainkaan, vaan lastenkulttuurikeskus toimii suoraan kaupunginhallituksen alaisena. Tärkeintä ei kuitenkaan ole se, minkä toimialan sektorille ja vastuulle lasten taide- ja kulttuuripalvelut sijoittuvat. Huomattavasti tärkeämpää on yleinen ilmapiiri kunnan hallinnossa lastenkult-

tuuritoimintaa kohtaan. Kunnissa, joissa lastenkulttuurilla on ylimpien hallintoelinten tuki, myös palvelut on järjestetty hyvin.

Lastenkulttuurikeskus tarkoittaa yleensä tiettyihin tiloihin keskittyvää toimintaa. Tällä hetkellä useat kunnat panostavat lastenkulttuurikeskusten tilojen parantamiseen. Kaupungeissa ja kunnissa olevat lastenkulttuurikeskukset toimivat kuitenkin eri tavoin. Toisissa kaupungeissa lastenkulttuurikeskus on eräänlainen toimintakeskus, jossa sijaitsee vakituisesti eri taidejärjestöjen, -laitosten ja -keskusten tiloja. Näillä on omat lapsille ja nuorille suuntautuvat tapahtumansa ja monet järjestöistä tekevät lastenkulttuuria ensisijaisesti. Toiminta voidaan järjestää myös verkostomaisesti. Pääosa toiminnasta tuotetaan itsenäisissä yksiköissä ja vain murto-osa toiminnasta on sijoitettu keskuksen tiloihin. Esimerkiksi sanataideopetus voidaan järjestää osana kirjaston toimintaa ja tanssin perusopetus yksityisessä tanssikoulussa.

Lastenkulttuurikeskusten vakituinen henkilöstömäärä vaihtelee noin neljästä kahteentoista toiminnan organisoimisen mukaan. Erilaisten työpajojen vetäjien, tuntiopettajien ja harjoittelijoiden myötä henkilöstön määrä voi kasvaa yli 50 ihmiseen. Keskuksen toimintaa voidaan myös hoitaa ulkoistamalla palveluita esimerkiksi taloudenhoidon osalta. Verkostomallissa jokaisella yksiköllä on oma henkilökuntansa ja keskuksella tietty perushenkilöstö.

Lastenkulttuurikeskusten toiminta perustuu pääosin kuntien rahoitukseen. Maassamme on ainoastaan yksi lastenkulttuurikeskus, joka saa valtionavustusta. On kuitenkin hyvä muistaa, että valtio osoittaa valtionosuutta kuntien yleiseen kulttuuritoimintaan, taiteen perusopetukseen ja taidelaitosten ylläpitoon, kirjastotoimeen sekä opetustoimeen. Lastenkulttuurikeskusten talousarvio vaihtelee 1,5:stä noin 7 miljoonaan markkaan. Useimmiten keskuksat saavat toimintaansa vain perusrahoituksen ja kaikki muu, mm. projektitoiminta, hoidetaan erillisellä rahoituksella. Rakennerahastot, säätiöt, kunnat ja valtio rahoittavat projektitoimintaa, mutta yritysrahoitusta ei juurikaan ole. Verkostomallissa jokaisella yksiköllä on oma budjettinsa, samoin keskuksella. Yleisesti voidaan todeta keskusten toimintaa ja lastenkulttuuritoiminnan kehittämistä hidastavan taloudellisten resurssien vähäisyys.

Lastenkulttuurikeskusten arkea on hallinnolliset rajat ylittävä yhteistyö. Keskusten palveluja käyttävät eniten 6-10-vuotiaat lapset, mutta yleisesti asiakaskunta vaihtelee kolmesta ikävuodesta aina 18 ikävuoteen. Tästä johtuen on luonnollista, että yhteistyökumppaneita löytyy päivähoitosta, koulu- ja nuorisotoimesta. Yhteistyötä tehdään myös yli kuntarajojen ja alueellisten taidetoimikuntien kanssa. Taide- ja kulttuurilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä toimintojen järjestämiseksi on vielä kehittämisen varaa. Luonnollisesti verkostomallissa yhteistyö palvelujen järjestämiseksi taidelaitosten ja yksityisten oppilaitosten välillä on runsasta.

2. Lastenkulttuurikeskusten toiminta

Kaupungeissa ja kunnissa toimivat lastenkulttuurikeskukset ovat tärkeitä oman alansa erikoisosamista kokoavia, kehittäviä ja välittäviä "osaamiskeskuksia". Lastenkulttuurikeskukset edistävät lasten ja nuorten omaehtoista tekemistä, taiteen vastaanottoa ja osallistumista, lastenkulttuurin alueen tutkimusta sekä koulutusta. Keskuksissa on esitys- ja näyttelytoimintaa, taiteen perusopetusta sekä taideopetuksen välimaaston sijoittuvaa laajempaa taidekasvatusta kursseineen ja taiteilija-lapsi –projekteineen. Pääosin projektit keskittyvät paikalliseen toimintaan, mutta osa toiminnasta on laajentunut alueellisesti ja kansainvälisesti. Kansainvälisyys onkin luonnollinen osa toimintaa. Lasten-

kulttuurikeskukset edistävät lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita myös antamalla lausuntoja esimerkiksi iltapäiväkerhotoiminnan sisällöistä ja järjestämisestä.

Lastenkulttuurikeskusten toiminta kohdentuu eri taiteenaloille. Keskukset edistävät lastenkulttuuria esittävässä (tanssi ja teatteri) taiteissa, visuaalisissa (elokuva, valokuva, kuvataide, mediataide) taiteissa, sanataiteessa ja kädentaidoissa.

Lastenkulttuurikeskukset toimivat yhteistyössä opetus-, nuorisoi-, sosiaali-, taide- ja kulttuurialan asiantuntijoiden kanssa ja ovat linkkinä lasten ja nuorten sekä heidän kanssaan työskentelevien välillä. Muut hallintokunnat ja eri taiteenalojen järjestöt toimivat aktiivisesti lastenkulttuurin ja lasten taideharrastuksen edistäjänä. Osa nuorisotoimista on painottunut johonkin erityisharrasteryhmään, kuten musiikkiin, mediakulttuuriin, kuvataiteisiin ja kädentaitoihin. Yhteistyö alueen taide- ja kulttuurilaitosten ja kirjastojen kanssa tapahtuu pääasiassa erilaisten projektien kautta.

Esitystoiminta

Lastenkulttuurikeskukset ovat paikkoja, joissa keskeistä on lasten ja nuorten oma luova toiminta ja kokeilu. Esitystoiminta luo mahdollisuuden innostuneeseen tutkimiseen, sekä antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden osallistua esitysten tekemiseen. Lastenkulttuurikeskukset tuottavat, välittävät ja esittävät eri taiteenalojen sekä lapsen ja taiteen välistä vuorovaikutusta.

Materiaalin perusteella lastenkulttuurikeskusten esitystoiminta on monimuotoista. Keskuksissa esitystoiminta pohjautuu kaksijakoiseen taiteen tehtävään. Esitystoiminta on taiteen tekemisen tapahtuma, luomisprosessi sekä tapahtuman lopputulos, produktio tai taideteos. Taiteen tekemisen prosessiin sekä tapahtuman lopputulokseen osallistuvat keskeisesti lapset ja nuoret. Esitystoimintaan kuuluu myös taiteilijoiden työn tuloksien kohtaaminen. Esitystoiminnassa taiteilijat kohtaavat lapsiyleisön taidelaitosten tarjoamien esitysten tai yksittäisten taideteosten kautta.

Lastenkulttuurikeskuksissa esitystoiminta on järjestetty eri tavoin. Osassa keskuksia esitystoiminta järjestetään pääasiassa suoraan talon itsenäisten toimijoiden kanssa ja keskuksen tehtävänä on toimia yleisön ja esitysten luovan vuorovaikutuksen kohtaamispaikkana sekä taloudellisena tukijana. Lastenkulttuurikeskukset myös ostavat esityksiä muilta tahoilta, mutta tämäntyyppinen ostotoiminta on vähäisempää verrattuna oman talon toimintoihin.

Verkostomallissa keskukset tuottavat kulttuuripalveluita yhteistyössä eri taidelaitosten, taide- ja kulttuurijärjestöjen, sekä yhdistysten ja taiteilijoiden kanssa. Verkostomallissa yhteistyö taidelaitosten ja eri toimijoiden välillä on läheistä ja jokapäiväistä.

Esitystoiminnan keskeisinä muotoina ovat musiikki, teatteri, tanssi ja elokuvat. Lapset osallistuvat esitystoiminnan tekemiseen antaen sitä kautta taiteelle uusia merkityksiä tai toimivat tilanteessa yleisönä. Esitystoimintaan liittyy usein myös eri tavoin järjestettyä luovaa vuorovaikutusta. Esityksiä voidaan järjestää myös lasten lähiympäristöissä, kouluissa, kirjastoissa ja päiväkodeissa. Lastenkulttuurikeskuksissa tehdään läheistä yhteistyötä lasten parissa työskentelevien eri ammattilaisten kanssa. Vakiintuneimmat yhteistyökumppanit ovat päivähoito- ja opetustoimessa. Lastenkulttuurikeskukset toimivat myös välittävänä organisaationa keskeisten taideinstituutioiden ja taiteilijoiden sekä lastenkulttuurin parissa työskentelevien välillä.

Näyttelytoiminta

Lastenkulttuurikeskusten näyttelytoiminta liittyy usein lasten tai nuorten omaan luovaan toimintaan ja niillä on taidekasvatuksellinen päämäärä. Keskuksissa on järjestetty eri teemoihin liittyviä näyttelyitä. Teemanäyttelyt avaavat oven lasten ja nuorten maailmaan, omaan tekemiseen. Näyttelyiden teemoina ovat olleet erilaiset lasten omat työt, nykytaide, kehollisuus ja vieraat kulttuurit, ne myös korostavat monikulttuurisuutta ja kansainvälisyyttä. Teemanäyttelyiden avulla pystytään luomaan näyttelyille omat lastenkulttuuriin erikoistuneet näyttelyprofiilit.

Näyttelyt toimivat lasten ja nuorten vuoropuheluna laajemmalle taiteen kentälle, niissä yhdistyvät lasten luova toiminta sekä erilaiset kokeilut performanssista, maataiteeseen, multimediaan ja installaatioon.

Keskuksat järjestävät näyttelyiden yhteydessä erilaista oheistoimintaa; työpajoja, opastuksia, luentoja ja koko perheelle suunnattuja tapahtumia. Oheistoiminnan avulla syvennetään näyttelyssä käyntiä ja siitä syntynyttä elämystä ja kokemusta. Näyttelyn yhteydessä järjestetyt työpajat mahdollistavat monipuolisen tekemisen ja kokonaisvaltaisen oivalluksen tarjoamalla mahdollisuuden laboratoriomaiseen itsensä ja ympäristön tutkimiseen.

Keskusten järjestämät näyttelyt ovat omia tai yhteistuotantoja ja osa näyttelyistä lähtee myös kiertämään erilaisiin tiloihin. Näyttelyiden yhteydessä keskuksat tekevät yhteistyötä eri taidelaitosten, alan asiantuntijoiden ja taideopiskelijoiden kanssa.

Lastenkulttuurikeskuksissa tehdään läheistä yhteistyötä lasten parissa työskentelevien eri ammattilaisten kanssa. Vakiintuneimmat yhteistyökumppanit ovat päivähoito- ja opetustoimessa. Lastenkulttuurikeskuksat toimivat myös välittävänä organisaationa taideinstituutioiden ja taiteilijoiden sekä lastenkulttuurin alueella työskentelevien välillä.

Keskusten järjestämiin näyttelyihin liittyvät usein monimuotoiset kansainväliset kontaktit. Yhteistyötä tehdään erilaisten projektien muodossa, keskeisimmät toimintamuodot ovat kuraattori- asiantuntija- ja taiteilijavaihdot. Kansainvälistä yhteistyötä tehdään Pohjoismaissa ja Euroopassa, tärkeä merkitys on myös lähialueyhteistyöllä Baltian maiden sekä Venäjän kanssa.

Festivaalit sekä muut tapahtumat

Keskuksissa järjestetään myös eri teemoihin liittyviä festivaaleja ja lastentapahtumia, joiden yhteydessä on monimuotoista taidepainotteista toimintaa, luovan toiminnan kursseja ja taideleirejä sekä lapsille että nuorille. Tapahtumien ja festivaalien yleisönä ovat koko perheet.

Useat erilaiset festivaalit tarjoavat aikuisten esittämää ohjelmaa lapsille ja nuorille. Ydinalueen toimijoina festivaaleilla ovat taiteilijat ja taidelaitokset, joiden avulla välitetään lapsille taide-elämyksiä. Vakiintuneita valtakunnallisia lastenfestivaaleja on eri taidemuodoissa mm. teatterin, musiikin, elokuvan ja tanssin alueella.

Esitysten lisäksi festivaalien ohjelmistot pitävät sisällään myös lasten ja nuorten itsensä tekemiä ja työstämiä taidemuotoja eri aloilta. Festivaalien ohjelmiin kuuluvat ohjaajatapaamiset, näyttelyt ja

seminaarit ja näiden aikana järjestetään erilaisia työpajoja ja taidekasvatukseen keskittyviä kursseja alan ammattilaisten opastuksella.

Festivaalien ohjelmistossa on sekä kotimaisella että kansainvälisellä esitystoiminnalla vahva asema. Festivaalien kautta luodaan lastenkulttuurikeskusten verkostomaisesti toimivat eri alueiden ja teemojen väliset kansainväliset kontaktit. Festivaalit edesauttavat vuorovaikutusta suomalaisten ja kansainvälisten toimijoiden välillä.

Erilaiset koko perheelle suunnatut tapahtumat, teemapäivät ja työpajaviikonloput ovat myös oleellinen osa lastenkulttuurikeskusten toimintaa. Tapahtumien keskeisenä tavoitteena on lapset ja lapsen luova toiminta sekä erilaisten taiteenalojen kohtaaminen. Tapahtumat antavat lyhyen välähdyksen taiteesta ja taiteellisesta työskentelystä.

Taidekasvatus

Lastenkulttuurikeskusten toiminnassa taidekasvatuksella on merkittävä rooli. Tavoitteena on, että taidekasvatuksen avulla lapsi ja nuori harjoittaa aistejaan, kehittää tunne-elämäänsä ja kykyjään toimia ryhmän jäsenenä. Keskusten järjestämään taidekasvatukseen liittyy sosiaalinen, kognitiivinen ja emotionaalinen ulottuvuus.

Lastenkulttuurikeskusten taidekasvatus pitää sisällään pääsääntöisesti kurssimuotoista eri taiteen alojen opetusta, taiteen perusopetusta ja taideaineiden opetukseen liittyvää yhteistyötä päivähoidon, esiopetuksen, peruskoulun ja toisen asteen opetuksessa.

Taiteen perusopetusta kunnassa toteutetaan joko lastenkulttuurikeskuksen yhteydessä, siitä täysin erillisenä tai verkostomaisesti yhteistyössä itsenäisten opetuyksikköjen kanssa. Opetuksen järjestäminen on luvanvaraista ja valtionosuuksin tuettua toimintaa. Opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet on olemassa yhdeksälle taiteen alalle. Eniten opetuyksikköjä on musiikin alalta ja uusien sanataide.

Lastenkulttuurikeskuksissa taiteen perusopetusta täydentää usein runsas, eri taiteen alojen ohjattu kurssitoiminta. Kursseja järjestetään kaiken ikäisille lapsille ja nuorille. Erilaiset päiväopetuksena kouluille ja päiväkotiryhmille tarjottavat, myös muutaman viikon kouluopetukseen sisältyvät lyhytkurssit ja iltaopetuksena toteutettavat vapaa-ajan taidekurssit, täyttävät taiteen perusopetuksen ja toisaalta peruskoulun taideopetuksen väliin jäävää aukkoa. Monimuotoista kurssitoimintaa eivät säätele taiteen perusopetusta vastaavat kriteerit, vaan se on vapaamuotoisempaa. Esimerkiksi opettajien kelpoisuusvaatimuksia ei aseteta kuten taiteen perusopetuksessa ja kursseille voi osallistua omassa tahdissa. Tästä huolimatta tavoitteena on pitkäjänteisyys opiskelussa ja laadukas opetus, mihin pyritään käyttämällä myös taiteilijoita opettajina. Kurssitoiminta on kaikkiaan hyvinkin mittavaa ja työllistää useita kymmeniä taiteilijoita opetustyössä. Myös iltapäiväkerhotoiminta voi olla osa tätä toimintaa.

Iltaopetuksena järjestettävän kurssitoiminnan lisäksi päiväopetuksena tehtävä yhteistyö koulujen, päiväkotien ja taidelaitosten kanssa on luonnollinen tapa verkottua alueen toimijoiden kanssa. Lastenkulttuurikeskuksilla voi yhteistyön avulla olla tärkeäkin rooli taidekasvatuksen kehittämisessä. Monet keskuksella omaavat laajaa asiantuntemusta lastenkulttuurista ja eri taiteenalojen pedagogiikasta. Keskuksella tarjoavat yhteistyökumppaneilleen mahdollisuuden

toteuttaa osan taideopetuksesta erityisesti siihen suunnitelluissa puitteissa ja eri taiteenalojen asiantuntijoiden kanssa. Taiteilija - opettaja työparina kokeiluista on hyviä tuloksia.

Jossakin määrin on lastenkulttuurikeskuksissa myös huomioitu monikulttuurisuuden näkökulma sekä palvelujen kehittäminen ja tarjoaminen erityisryhmille. Tarjonta on kuitenkin yleisesti ottaen vielä aika vähäistä.

Lastenkulttuurikeskuksissa on paljon asiantuntemusta lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen saralla, joten on luonnollista, että keskuksat tarjoavat myös perehdytystä ja kurssitusta eri taiteen aloilta ja lastenkulttuurista päiväkotien, esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen sekä eri järjestöjen taide- ja kulttuuriasioita hoitavalle henkilöstölle.

Tutkimus ja kehittäminen

Tutkimustiedon hyödyntämiseen perustuva kehittämistoiminta on vierain osa-alue lastenkulttuurikeskusten toiminnassa. Lastenkulttuurin edistäminen ja kehittäminen tapahtuu pääasiassa oman toiminnan kautta. Yhteydet tutkimustoimintaan ja tutkijaverkostoihin ovat lähes olemattomat siitä huolimatta, että niitä on olemassa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Esimerkiksi taidekorkeakouluilla on lastenkulttuuriin ja taidekasvatukseen erikoistuneita tutkijaverkostoja ja Pohjoismaisella tasolla toimii lastenkulttuurin tutkijoiden verkosto BIN-Norden.

Uuden tutkimustiedon hyödyntäminen kentän toiminnassa on kaikkiaan vähäistä. Joitakin seminaareja, joissa alan tutkijat ja käytännön toimijat ovat tavanneet ja keskustelleet ajankohtaisista asioista on järjestetty satunnaisesti.

Joillakin lastenkulttuurikeskuksilla on yhteistyötä taidekorkeakoulujen kanssa. Yhteyksiä on myös niihin ammattikorkeakoulujen linjoihin, joista valmistetaan taiteen ja kulttuurialan ammatteihin. Yhteistyön tavoitteena on kuitenkin ollut yleensä opiskelijoiden rekrytointi harjoitteluun, tiettyyn projektiin tai johonkin asiaan liittyvän selvityksen tekeminen opiskelijatyönä.

III Esitys lastenkulttuurikeskusverkoston luomiseksi

Lasten ja nuorten tulevaisuuden turvaaminen on kaikissa yhteisöissä yksi keskeisimpiä ja tärkeimpiä tehtäviä. Hyvinvoinnissa ei ole kysymys vain elämisen perusedellytysten - ravinnon, suojan ja hoivan tarjoamisesta, vaan onnellisen lapsuuden vaalimisesta. Oikeus hyvään ja onnelliseen lapsuuteen; hyvään elämään on tärkeää kuten myös lasten ja nuorten kasvaminen ja kasvattaminen tasa-painoisiksi yksilöiksi ja yhteisön jäseniksi.

Lastenkulttuuripolitiikan tehtävänä on luoda toimintalinjaa ja strategioita, jotka auttavat edistämään lapsen suotuisia kehitysedellytyksiä, oppimisvalmiuksia ja sosiaalisia taitoja. Lasten oman luovan toiminnan edistäminen, taide-elämysten tarjoaminen sekä taidetta ja kulttuuria koskevan tiedon kartuttaminen ovat sen keskeisiä tavoitteita.

Lastenkulttuurin eri toimintamuodot tukevat lasten ja nuorten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Elämisen taitojen oppiminen, kyky ilmaista itseään ja eettisten ja esteettisten arvojen sisäistäminen ovat tärkeitä asioita elämässämme.

Elämyksillä on merkittävä osa lapsen emotionaalisessa, taidollisessa ja tiedollisessa kehityksessä pienestä pitäen. Eri taiteenaloihin ja taidemuotoihin tutustuminen vahvistaa lapsen mahdollisuuksia omaan luovaan ilmaisuun, taide-elämysten kokemiseen ja tulkitsemiseen. Taide ja kulttuuri tarjoavat myös sosiaalisesti hyväksytyin mahdollisuuden tunteiden purkamiseen. Tunne-elämä syvenee ja rikastuu ja valmiudet kohdata vastoinkäymisiä tunne-elämän alueella vahvistuvat. Elämyksillä on merkitystä mielenterveyden kannalta ja ne voivat olla avuksi nuoruusiän kriiseissä.

Taidekasvatuksen tai luovuus- ja kulttuurikasvatuksen hyödyllisyys tunnetaan myös kognitiivisen kasvun näkökulmasta. Taideaineiden opiskelu kehittää esimerkiksi suhteellisuuden tajua, vahvistaa ymmärrystä useista ratkaisumalleista sekä lisää taitoa asettaa tavoitteita ja arvioida lopputulosta ilman sääntöjä.

Lapsi osallistuu yhteisönsä kulttuuristen arvojen ylläpitämiseen ja uudistamiseen. Me kasvatamme lapset tiettyyn kulttuuriin, tiettyihin arvoihin, osallisiksi henkisestä ja aineellisesta kulttuuriperinnöstä. Näin yhteisö rakentaa jatkuvuuttaan lastensa kautta. On kuitenkin hyvä muistaa, että lapsi on myös itsenäinen, kokeva ja luova yksilö, oman kulttuurinsa subjekti, joka omaksuu, suodattaa ja luo uudelleen yhteisönsä kulttuuria. Lapsemme kasvavat kulttuurissa ja kulttuuri kasvaa lapsissa, kuten Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa todetaan.

Yhteisön henkinen hyvinvointi perustuu sen jäsenten hyvinvointiin. Lasten ja nuorten kulttuurin merkitys on monitahoinen. Se avaa heille ovet henkisesti täysipainoiseen elämään ja lastenkulttuuri ja lapsille suunnattu taidekasvatus ovat parhaita tapoja myös kehittää luovuutta. Luovuus on tämän päivän teknologisen menestyksen ja teollisuuden kehityksen perusta. Taiteen ja kulttuuri tuntemus pitäisi olla jokaisen työväline ja pääoma. Luovuus ja innovatiivisuus ovat pienen kansakunnan tärkeimpiä voimavaroja, kaikilla elämänoilla.

Lapsille suunnattu taide- ja kulttuuritarjonta on runsasta, moninaista ja eroja esiintyy niin alueellisessa tarjonnassa kuin laadussakin. On luonnollista, että suurissa kaupungeissa lapsilla on enemmän valinnanmahdollisuuksia ja palvelut ovat lähempänä. Näin ei kuitenkaan tarvitse olla. Myös pieni paikkakunta voi hoitaa lasten taide- ja kulttuuripalvelut hyvin. Kyse on tahdosta.

Jokaisella lapsella ja nuorella, siinä kuin aikuisellakin, tulee olla oikeus hyvään taide- ja kulttuurielämään. Tämä voi toteutua parantamalla palveluiden saavutettavuutta ja kehittämällä niiden laatua. Lastenkulttuurikeskukset ovat tärkeitä oman alansa erikoisosaamista kokoavia, kehittäviä ja välittäviä paikkoja. Tästä johtuen niiden paikallista, alueellista ja valtakunnallista vaikuttavuutta tulisi kehittää.

Jotta kaikilla lapsilla ja nuorilla asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta olisi mahdollisuus laadukkaisiin taide- ja kulttuuripalveluihin, tulisi lastenkulttuurikeskustoimintaa kyetä laajentamaan valtakunnassa. Yksi tapa edistää tämän tavoitteen toteutumista on muodostaa kunnissa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa koordinoiva, valtakunnalliset toimintaedellytykset omaava, laaja-alaista alan tietämystä hallitseva, yhteistyöhön orientoitunut ja kehittämistyöhön erikoistunut lastenkulttuurikeskusverkosto. Verkoston tavoitteena on kehittää lasten kulttuuri- ja taidepalveluita koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää lasten taide- ja kulttuuripalveluiden syntymistä sinne, missä sitä ei vielä ole.

1. Verkoston muodostaminen

Työryhmä ehdottaa opetusministeriölle, että luotaisiin kunnissa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa koordinoiva, valtakunnalliset toimintaedellytykset omaava, laaja-alaista alan tietämystä hallitseva, yhteistyöhön orientoitunut ja kehittämistyöhön erikoistunut lastenkulttuurikeskusverkosto tässä työssä esitettävällä tavalla.

Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa esitetään, että kunnissa toimivien lastenkulttuurikeskusten toimintaa koordinoisi yksi tehtävään erikoistunut lastenkulttuurikeskus. On ilmeistä, että sellaista "superkeskusta", joka täyttäisi verkostolle asetetut tavoitteet ja sille myöhemmin annettavat tehtävät, on vaikea löytää. Sen sijaan meillä on olemassa useampia eri puolilla valtakuntaa sijaitsevia hyvin toimivia, monipuolisia lasten taide- ja kulttuuripalveluihin keskittyneitä osaajia. Monia on myös perusteilla. Tätä kaikkea osaamista tulee voida hyödyntää ja rakentaa koordinoiva "superkeskus" osaajien verkostosta.

Verkoston toimintaedellytyksistä

Verkottuminen ja verkoston luominen koetaan uutena organisaatiomuotona ja yhteistyörakenteena. Aiemmin on todettu, että lastenkulttuurikeskus kunnassa voi olla lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden osaamisen keskittymä. Tätä osaamista ei kuitenkaan ole tuotettava yhdessä paikassa, vaan se voidaan tuottaa usean toimijan yhteistyöllä. Osaaminen ei ole sidottu aikaan eikä paikkaan.

Myös tämän työn rakenteellisena lähtökohtana on verkostoajattelu. Verkoston toiminta voi parhaimmillaan olla vastavuoroista erilaisten taitojen ja tiedon kulun edistämistä niin alueellisesti, valtakunnallisesti kuin kansainvälisestikin. Kulttuurityössä verkostoituminen on melko uusi ajatus, koska toiminnot ovat pitkään olleet sidoksissa alueelliseen järjestelmään. Verkostojen avulla voidaan kuitenkin kehittää uusia toimintamalleja, ennakoida tulevaisuuden muutostarpeita sekä orientoitua uudenlaiseen avoimuuteen ja työkuulttuuriin.

Valtakunnallisen lastenkulttuuriverkoston tulee olla alueellisesti kattava. Tämä on yksi tekijä muiden rinnalla, mikä vaikuttaa verkoston jäsenten valintaan. Tavoitteena on, että lastenkulttuuriverkoston toiminta ulottuu kaikkialle maassamme.

Valtakunnallisen verkoston lisäksi toimijat voivat muodostaa eri tasoisia verkkoja sekä näiden yhteistyömuotoja. Ne voivat koostua esimerkiksi henkilökohtaisista, paikallisista, alueellisista, valtakunnallisista ja kansainvälisistä verkostoista. Verkostosta muodostuu valtion, kuntien ja muiden alueellisten toimijoiden yhteistyörakenne.

Alueellisella tasolla voidaan verkoston avulla luoda moniammatillista osaamista ja hallintokuntien välille työryhmiä edistämään lastenkulttuurin eri osa-alueiden kehittämistä. Verkostojen avulla rakennetaan uusia yhteyksiä ja vahvistetaan olemassa olevia kontakteja eri toimijoiden välillä. Kulttuurityö, samoin lastenkulttuuri, elää paikallisen ja alueellisen todellisuuden ehdoilla. Sen toteutus myötäilee alueen työllisyystilannetta, väestöpohjaa, väestön ikärakennetta, elinkeinorakennetta, saatavissa olevia palveluja ja taloudellisia resursseja. Maaseutu ja kaupunkiympäristöt luovat myös erilaisen sosiaalisen todellisuuden, joka antaa kulttuurityölle oman sävynsä. Monilla paikkakunnilla kirjasto voi olla ainoa kulttuurilaitos, kun taas suuremmissa kaupungeissa on useampiakin taide- ja kulttuurilaitoksia. Lastenkulttuuriverkoston yksi tavoite on edesauttaa huomioimaan alueelliset kehittämistarpeet.

Verkoston osaaminen

Verkostoituminen on toimijoiden välistä, kaikkia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä, joka perustuu vapaaehtoisuuteen ja luottamukseen. Verkostomaisessa toiminnassa kukin toimija keskittyy ydinosaamiseensa ja hankkii muun osaamisen ja palvelut verkoston avulla. Näin toiminta voidaan tehdä huomattavasti joustavammaksi ja nopeammaksi.

Nyt muodostettavan lastenkulttuurikeskusverkoston tulee pitää sisällään eri taiteenaloihin liittyvää ja monipuolista lastenkulttuurin eri osa-alueiden osaamista. Verkoston jäsenet valitaan siten, että ne osaamiseltaan ja toiminnaltaan täydentävät toisiaan ja muodostavat lastenkulttuurikeskusten toiminnan kehittämisen kannalta kokonaisuuden. Jokaisella verkoston jäsenellä on oltava joltakin taiteen alalta tai lastenkulttuurin osa-alueelta ns. erityisosaamista, jota se on valmis edelleen kehittämään ja jakamaan muille lastenkulttuurikeskuksille. Tavoite on, että verkoston jäsenten osaamisesta muodostuu kokonaisuus, jossa taiteenalat ja lastenkulttuurin eri osa-alueet ovat edustettuina. Erityisosaamisensa lisäksi jäsenillä on oltava myös yleistä lastenkulttuuriin, esimerkiksi lasten omaan toimintaan, liittyvää toimintaa.

Verkostoituminen edellyttää aina harkintaa ja sitoutumishalua. Lastenkulttuurikeskusverkoston toiminnan kannalta on tärkeää, että sen jäsenet sitoutuvat verkoston toimintaan ja niillä on aito kiinnostus sekä yhteistyöhön että kehittämiseen. Jotta kehittämistyö ja asetettujen tehtävien toteuttaminen olisi mahdollista tulee jokaisella jäsenellä olla toiminnan edellyttämät perusrakenteet kunnossa niin tila-, henkilöstö- ym. resurssien osalta. Määrittelyä siitä, mikä tulee olla keskuksen henkilöstömäärä tai budjetin suuruus ei ole mielekäästä tehdä, mutta olennaista on, että kunta suhtautuu tehtävään myönteisesti.

Rahoitus

Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa esitetään lastenkulttuurikeskusohjelmalle tavoitteeksi tehdä esitys aluksi harkinnanvaraisen, kehittämishankkeisiin kytketystä rahoitusjärjestelystä ja myöhemmin valtionosuusperusteisesta rahoitusjärjestelmästä keskusten toiminnan ja kehittämishankkeiden tukemiseksi.

Opetusministeriö on ottanut hankkeen huomioon toiminta- ja taloussuunnitelmassaan vuosille 2004-2007. Lastenkulttuurikeskusverkoston toiminnan käynnistämiseksi on opetusministeriö esittänyt varattavaksi vuoden 2003 valtion talousarvioon 337 000 euron suuruisen määrärahan. Raha on tarkoitettu kohdentaa verkostolle, jäsenten valinnan yhteydessä, erikseen asettavien tavoitteiden toteuttamiseen. Kysymys on kehittämisrahasta, ei yleisestä valtionavusta. Vastaava määräraha tulisi varraamaan verkoston toimintaan vuosittain koko toimikauden ajan. Kustannusvaikutus valtion talousarvioon vuosina 2003-2005 on kaikkiaan 1 011 000 euroa.

Esityksen tekeminen valtionosuusperusteisesta rahoitusjärjestelmästä tässä vaiheessa ei ole mahdollista. Sen sijaan verkoston yhdeksi tehtäväksi tulee toimikauden aikana selvittää eri rahoitusmahdollisuuksia ja -malleja lastenkulttuurikeskusten toiminnan jatkuvuuden ja kehittämisen turvaamiseksi. Rahoituksessa tulee ottaa huomioon kunnan ja valtion rahoituksen lisäksi erilaiset yhteistyömahdollisuudet ja sponsorointirahoituksen käyttö.

Toteuttamisaika ja -tapa

Verkoston tulee olla joustava, muuntautumiskykyinen ja rakenteeltaan avoin. Tämän vuoksi toiminta perustuu toimikausiin. Toimikauden aikana verkostoon valitut jäsenet sitoutuvat toteuttamaan verkostolle erikseen asetetut tehtävät. Jokaisen toimikauden alussa julistetaan avoin haku, jossa kaikki olemassa olevat lastenkulttuurikeskukset ovat tasa-arvoisessa asemassa uuden toimikauden verkostoa luotaessa. Alustava selvitys verkoston toiminnasta tulee antaa puoli vuotta ennen kauden loppumista ja lopullinen arviointi kauden lopussa.

Ensimmäinen toimikausi ajoittuu aikajaksolle 2003-2005. Kyseessä on yleinen haku ja hakuaika ensimmäiselle kaudelle päättyy 31.8.2002. Verkoston jäseneksi haluavan lastenkulttuurikeskuksen tulee toimittaa opetusministeriöön hakemus, jossa tuodaan esiin hakijan kyky olla toteuttamassa verkostolle asetettuja tavoitteita ja tehtäviä. Lisäksi hakemuksesta tulee käydä ilmi keskuksen toimintasuunnitelma, vahvuudet ja erityisosaaminen, kehittämistavoitteet ja -suunnitelmat sekä taloudellinen tilanne. Verkoston jäsenet valitaan tässä ehdotuksessa esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

Tulevista toimikausista tehdään päätös ensimmäisen kauden kokemusten perusteella. Tavoitteena kuitenkin on kehittää lastenkulttuurikeskusverkostoa maassamme myös tulevinä vuosina.

2. Verkoston toiminta

Verkoston tavoitteena on edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden laatua ja saatavuutta koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistämällä lasten taide- ja kulttuuripalveluiden syntymistä sinne, missä sitä ei vielä ole. Tavoite on muotoutunut lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen, keskusten nykyisen toiminnan, olemassa olevan taustamateriaalin sekä tehtyjen haastattelujen perusteella.

Olemassa olevien keskusten toimintaa verkosto tukee kehittämällä toimintamuotoja, jotka edistävät lasten ja nuorten omaehtoista tekemistä, taiteen vastaanottamista ja osallistumisen mahdollisuuksia. Kehittäminen voi tarkoittaa esimerkiksi esitys- ja näyttelytoiminnan, eri tapahtumien ja taidekasvatuksen sisältöjen ja toteuttamistapojen kehittämistä. Työssä on tärkeää ottaa huomioon eri taiteenalat ja lastenkulttuurin osa-alueet.

Alan tutkimuksen ja alalla toimivien koulutuksen edistäminen ovat niin ikään lastenkulttuurin kehittämisen kannalta olennaisia asioita. Verkostolla tulee olemaan merkittävä rooli lastenkulttuurin alan uusimman tiedon levittämisessä ja käyttöönottamisessa. Erilaisten yhteistyömallien kokeilu kaikessa kehittämistoiminnassa niin alueellisella, valtakunnallisella kuin kansainväliselläkin tasolla on lastenkulttuurin kannalta tärkeää, sillä tekijöiden ja resurssien ollessa hajasijoittuneena, on hyvän tuloksen aikaan saamiseksi kyettävä yhdistämään voimia.

Lastenkulttuurikeskusverkostolla on merkittävä rooli myös siinä, että lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluja syntyy sinne, missä niitä ei vielä ole. Verkoston tehtävänä on välittää perusteltua tietoa lastenkulttuurista ja sen toteuttamismahdollisuuksista kunnille. Tavoitteena on tukea ja kannustaa kuntia ja muita paikallisia ja alueellisia toimijoita kehittämään lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita. Kehittämällä esimerkiksi erilaisia malleja järjestää lastenkulttuurikeskustoiminta kunnassa tai malleja tuottaa lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita yhteistyössä eri toimi-

joiden kesken, tuetaan kuntien mahdollisuuksia lisätä lastenkulttuuritoimintaa kunnassa ja tuetaan näiden palveluiden laadun kehittymistä.

Lastenkulttuuriverkostolle asetettu tavoite edellyttää toimenpiteitä toimintamuodoittain ja taiteen- alakohtaisesti. Lisäksi tavoite edellyttää lastenkulttuurin edistämiseksi tähtääviä alueellisia ja paikallisia toimenpiteitä. Jotta lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita voitaisiin edistää lastenkulttuurikeskusten toiminnassa ja palveluita synnyttää sinne missä niitä ei vielä ole, on olennaista että verkosto kiinnittää erityistä huomiota kehittämistehtävien ja niiden tulosten osalta aktiiviseen tiedotus ja koulutustoimintaan.

Lastenkulttuurikeskusverkostolle, on sen toiminnan tavoitteeseen perustuen, asetettu kehittämistehtäviä. Tehtävät kohdentuvat lastenkulttuurikeskusten toimintamuotoihin ja eri taiteenaloihin sekä lastenkulttuurin alueelliseen ja paikalliseen edistämiseen.

2.1. Lastenkulttuurin kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti

Kuntatasolla lastenkulttuuripolitiikka kohtaa muiden hallinnonalojen politiikan. Kuntakohtaisten lapsipoliittisten ohjelmien myötä tulee lastenkulttuurista luonnollinen osa kunnan toimintaa. Lapsipoliittisia ohjelmia on valmistunut tällä hetkellä 17 kunnassa ja noin 50 kunnassa ohjelma on tekeillä. Lastenkulttuurikeskuksen tulisi edistää lapsipoliittisen ohjelman laatimista kuntaan.

Verkoston tehtävänä on edistää lapsipoliittisten ohjelmien laatimista kunnissa.

Kuten lapsipoliittisten ohjelmien laadintaa, tulisi kuntia rohkaista myös perustamaan erityisiä lastenkulttuurin osaamisen keskittymiä; lastenkulttuurikeskuksia. Lastenkulttuurikeskuksen perustaminen ei välttämättä vaadi suuria investointeja vaan asiaa voidaan edistää esimerkiksi verkottamalla eri palveluita. Huomattavasti tärkeämpää asialle on kunnan positiivinen tahtotila.

Verkoston tehtävänä on edistää lastenkulttuurikeskusten syntymistä kuntiin, kehittämällä erilaisia malleja lastenkulttuurikeskusten toiminnan järjestämiseksi ja tiedottamalla lastenkulttuurista.

Kuntien kulttuuritoimessa lastenkulttuurin tulee olla etusijalla. Tällä hetkellä lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalvelut kunnissa jakautuvat usean sektorin alaisuuteen. Kulttuuriasioista päätetään ja niitä hoidetaan yhä useammin muissa kuin kulttuurilautakunnissa tai kulttuuritoimen asiantuntijoiden johdolla. Lastenkulttuurikeskukset voisivat olla niitä, jotka tukevat lasten- ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden järjestämistä kunnassa omalla asiantuntemuksellaan. Keskusten tulisi omalla toiminnallaan tukea kunnan lastenkulttuurityötä; edistää lastenkulttuurin asioita kunnan hallinnossa ja sen henkilöstön parissa.

Verkoston tehtävänä on edistää lastenkulttuurin asemaa kuntien kulttuuritoimessa.

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden tuottamisesta paikallisesti ja alueellisesti vastaa suuri joukko erilaisia toimijoita. Useissa kunnissa päätetään lastenkulttuuriin liittyvistä asioista sivistyslautakunnissa, vapaa-ajanlautakunnissa tai yhdistetyissä kirjasto- ja kulttuurilautakunnissa. Lastenkulttuurikeskuksilla olisi mahdollisuus toimia monialaisen yhteistyön kehittäjinä verkottamalla toimijoita yhteen paikallisesti ja alueellisesti. Lastenkulttuurikeskukset voisivat omalla toiminnallaan tukea esimerkiksi monialaisten lautakuntien työskentelyä kunnissa kehittämällä useamman hallinnonalan yhteisiä hankkeita.

Verkoston tehtävänä on edistää yhteistyön syntymistä paikallisten ja alueellisten toimijoiden välille.

Olemassa olevan materiaalin perusteella voidaan lastenkulttuurikeskusten toiminnan kehittämisen suurimpien esteiden kohdentuvan keskusten resursointiin. Keskusten budjetit ja henkilöstön määrä vaihtelevat suuresti, mutta kaikilla oli yhteinen kehittämisen este; henkilöstön puute. Erityisesti keskusten oman toiminnan kehittäminen edellyttäisi lisää henkilöstöä. Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa esitetään valtionosuusjärjestelmän luomista lastenkulttuurikeskuksille.

Verkoston tehtävänä on toimikautensa aikana selvittää käytännön toiminnan avulla erilaisia rahoitusmalleja, joilla keskusten toimintaa tulevaisuudessa voitaisiin rahoittaa ja tehdä siitä esitys ope- tusministeriölle kauden päätyttyä. Rahoitusmalleja pohdittaessa tulee valtion ja kunnan rahoituksen lisäksi huomioida erilaiset yhteistyö- ja sponsorointirahoituksen käyttö.

Lastenkulttuurin kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti
* lapsipoliittisten ohjelmien edistäminen kunnissa
* lastenkulttuurikeskusten perustamisen edistäminen kuntiin
* lastenkulttuurin aseman edistäminen kuntien kulttuuritoimessa
* yhteistyön edistäminen paikallisten ja alueellisten toimijoiden välillä
* lastenkulttuurikeskustoiminnan rahoitusmallien kehittäminen

Oheisessa taulukossa on esitetty lyhyesti lastenkulttuuriverkostolle asetetut tehtävät lastenkulttuurin edistämiseksi paikallisesti ja alueellisesti. Näiden tehtävien toteuttaminen edellyttää huomion kiinnittämistä erityisesti tiedottamiseen ja kouluttamiseen.

Lastenkulttuuriverkosto kootaan siten, että verkoston jäsenillä on osaamista ja kehittämishalua edellä esitettyjen tehtävien suorittamiseksi.

2.2. Esitys- ja näyttelytoiminnan, festivaalien ja muiden tapahtumien sekä taidekasvatuksen kehittäminen

Esitys- ja näyttelytoiminnan, festivaalien ja muiden tapahtumien sekä taidekasvatuksen osalta lastenkulttuurikeskusten toiminnan kehittämismahdollisuudet liittyvät taiteenalakohtaisten haasteiden lisäksi lastenkulttuurikeskusten asemaan alueellisen yhteistyön ja verkostoitumisen kehittäjinä. Myös lasten taide- ja kulttuuripalveluiden laadukkuus ja tarjonta taiteenalasta tai sijainnista riippumatta on keskeinen kehittämishaaste.

Lastenkulttuurikeskukset luovat välittävän linkin kunnan eri hallintokuntien, järjestöjen taidelaitosten ja lastenkulttuurin alueella toimijoiden välillä. Lastenkulttuurikeskuksilla on mahdollisuus toimia yhdistävänä tekijänä keskeisten taideinstituutioiden, taiteilijoiden, alan asiantuntijoiden, taiteen ja lastenkulttuurin parissa työskentelevien välillä paikallisesti ja alueellisesti, käyttäen osaamistaan lapsille suunnattujen palveluiden sisältöjen laadukkuuden edistämiseksi ja takaamiseksi.

Esitystoiminta

Inhimillisen toiminnan taustalla on aina paitsi tieto myös tunne ja tahto. Lapsi oppii tekemisen ja kokemisen kautta, taiteen elämyksellisyys liittyy yksilön ja ympäristön väliseen vuorovaikutusprosessiin. Lasten ja nuorten oma luova toiminta on keskeisellä sijalla lastenkulttuurikeskusten toiminnassa. Lapsille tarjotusta esitystoiminnasta ne tuottavat itse vain vähän. Pääasiassa keskuksen rooli on toimia yleisön ja esityksen kohtaamispaikkana. Lastenkulttuurikeskuksilla voisi olla roolia esitysten kiertuetoiminnan kehittäjänä.

Lapsen omaehtoinen taiteeseen osallistuminen on osallistujakeskeistä tai esittäjäkeskeistä, jolloin taide-elämyksen keskiössä vaihtelee elämys, tekeminen, esittäminen ja taiteen vastaanottaminen. Keskusten esitystoiminnan yhteyteen liittyy luovaa vuorovaikutusta erilaisten työpajojen muodossa. Luovan vuorovaikutuksen avulla syvennetään esityksestä saatua elämystä eri taiteenaloilla. Työpajoja toteutetaan yhteistyössä taide- ja kulttuurilaitosten sekä päivähoito- ja opetustoimen kanssa. Lastenkulttuurikeskuksilla tulee tulevaisuudessa olemaan merkittävä rooli työpajatoiminnan kehittäjänä.

Verkoston tehtävänä on kehittää eri malleja toteuttaa lasten omaa esitystoimintaa ja lapsille tarjottua esitystoimintaa sekä yhteistuotantoja muiden keskusten ja muiden toimijoiden kanssa paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Verkoston tehtävänä on myös edistää lasten omaa esitystoimintaa ja luovaa vuorovaikutusta lapsen lähiympäristössä toimivien muiden instituutioiden, päivähoiton, koulun, kirjaston ja verkostossa toimivien lastenkulttuurikeskusten kanssa.

Näyttelytoiminta

Kulttuurin avulla lapsi voi monipuolisesti harjoittaa aistejaan, kehittää tunne-elämäänsä ja kykyään toimia ryhmän jäsenenä. Osallistuessaan kulttuurielämykseen lapset oppivat ottamaan huomioon toisensa (sosiaalinen tekijä), he oppivat uusia käsitteitä ja kehittävät ajatuskykyään (kognitiivinen tekijä) ja lapset voivat kokea erilaisia tunteita (emotionaalinen tekijä). Kaiken syvimmän oppimisen edellytys on se, että siihen liittyy omakohtaisia mielikuvia.

Lastenkulttuurikeskusten näyttelytoiminta on usein lasten ja nuorten kulttuuriin liittyvää erilaisiin teemoihin keskittyvää toimintaa. Näyttelyt toimivat lasten ja nuorten keskusteluna taiteen kentälle kehittämällä lasten omaa luovaa toimintaa ja eri taiteenalojen kokeiluja. Keskukset edistävät lasten ja nuorten kuvallista hahmottamista, visuaalista lukutaidon kehittämistä sekä kulttuurikäsitteiden muodostamista näyttelyiden, työpajojen ja oheistoiminnan avulla. Ne kehittävät lastenkulttuurille ominaista näyttelytoimintaa ja profiilin luomista lasten luovan toiminnan ja erilaisten taidemuotojen avulla. Keskukset myös järjestävät näyttelyiden yhteydessä erilaista oheistoimintaa kuten työpajoja, opastuksia, luentoja ja koko perheelle suunnattuja tapahtumia. Työpajojen avulla syvennetään lapsen elämystä taiteen kokemuksellisuudesta. Tulevaisuudessa myös tätä toimintaa voidaan kehittää monipuolisesti.

Verkoston tehtävänä on edistää lasten oman näyttelytoiminnan kehittämistä ja sen yhteydessä tapahtuvaa muuta oheistoimintaa, työpajoja, opastuksia ja luentoja. Verkoston tehtävänä on myös edistää näyttelyiden kierrätystä ja yhteistuottamista verkostossa muiden keskusten ja toimijoiden välillä ja samalla kehittää kierronäyttelytoimintaa omalla alueella mm. välittämällä näyttelyitä muille alan toimijoille.

Festivaalit ja muut tapahtumat

Lastenkulttuurin alueella erilaiset festivaalit ja tapahtumat ovat monimuotoisia taidetapahtumia, joilla tarjotaan aikuisten esittämää ohjelmaa lapsille ja nuorille. Usein festivaalit ja tapahtumat pitävät myös sisällään lasten ja nuorten itsensä tekemiä ja työstämiä taidemuotoja. Festivaalien ja tapahtumien kehittäminen on lastenkulttuurikeskusten yksi perustehtävä.

Lastenkulttuurikeskukset edistävät koko perheelle tarjottua kulttuuritoimintaa ja perheiden mahdollisuuksia osallistua yhteisiin harrastuksiin taiteen parissa. Festivaalien ja tapahtumien yhteyteen liittyy esitystoiminnan lisäksi monipuolista taidepainotteista toimintaa kuten luovan toiminnan kursseja ja taideleirejä. Festivaalitoiminnan avulla lastenkulttuurikeskukset kehittävät myös kansainvälisen toiminnan vuorovaikutusta esitysten, tapaamisten ja erilaisten teemojen kautta.

Verkoston tehtävänä on yhteistyön ja yhteistuottamisen lisääminen ja edistäminen vakiintuneiden festivaalien sekä eri alueilla toimivien lastenkulttuurifestivaalien kanssa jakaen yhteisiä kokemuksia ja kehittämällä festivaaleja esitysten, hallinnon ja tiedottamisen suhteen. Verkoston tehtävänä on myös lastenkulttuurikeskusten ja muiden alan toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen yhteisten seminaarien, luentojen, tapaamisten ja tapahtumien järjestämiseksi.

Taidekasvatus

Kurssimuotoisen taidekasvatuksen järjestäminen on lastenkulttuurikeskusten ehkä yleisin taidekasvatusmuoto. Päivä ja iltapetuksena järjestetyt kurssit täyttävät luvanvaraisen taiteen perusopetuksen ja peruskoulun taideopetuksen väliin jäävän tilan. Lapsille ja nuorille suunnatun, vapaamuotoisen ja eri taiteenaloja koskevan, laadukkaan taidekasvatuksen toteuttaminen on myös tulevaisuudessa lastenkulttuurikeskusten toiminnan ydinalueita.

Verkoston tehtävänä on kehittää eri taiteenaloja koskevan kurssimuotoisen taidekasvatuksen järjestämistä.

Noin 400 kuntaa tarjoaa palveluita taiteen perusopetuksessa joko järjestämällä itse tai ostamalla muista kunnista. Vain noin 30 kunnassa ei ole näitä palveluita lainkaan. Luvut eivät kuitenkaan kerro palveluiden laajuudesta, sillä tilastojen mukaan vain noin 11 prosentilla peruskouluikäluokasta on mahdollisuus taiteen perusopetukseen. Lastenkulttuurikeskus voi olla kunnassa se taho, joka edistää näiden palveluiden syntymistä kuntaan.

Verkoston tehtävänä on tukea lastenkulttuurikeskusten mahdollisuuksia edistää taiteen perusopetuksen palveluiden saatavuutta kunnassa.

Lastenkulttuurialalla on saatavissa taiteenalakohtaista, esimerkiksi lastenteatterialan koulutusta. Lastenkulttuuriin perehdyttävää yleistä koulutusta sen sijaan ei juurikaan ole saatavissa. Lastenkulttuurikeskuksissa puolestaan on paljon asiantuntemusta lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen saralla. Lastenkulttuurikeskukset voisivatkin toimia päiväkotien, esi-, perus- ja toisen asteen opetuksen sekä järjestökentän mm. iltapäiväkerhotoimintaa järjestävän henkilöstön perehdyttäjinä lastenkulttuuriin ja eri taiteen aloihin.

Verkoston tehtävänä on edistää lastenkulttuurikeskusten mahdollisuuksia järjestää edellä mainittua perehdytystä ja kurssitusta. Verkoston tehtävänä on kartoittaa sellaisen ammatillisen koulutuksen määrä, joka perehdyttää opiskelijat lastenkulttuurin eri osa-alueisiin ja antaa yleisiä valmiuksia toimia lastenkulttuurin alalla. Lisäksi tehtävänä on tarvittaessa tehdä esitys yllämainitun koulutuksen aloittamisesta

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalvelut kunnissa jakautuvat usean sektorin alaisuuteen. Kunnan eri hallinnolliset yksiköt, koulut ja päiväkodit, alueella sijaitsevat taide- ja kulttuurilaitokset, alueelliset taidetoimikunnat, järjestökenttä ja yksittäiset taiteilijat tekevät kukin työtä taidekasvatuksen järjestämiseksi. Lastenkulttuurikeskus voisi olla paikallisesti ja alueellisesti se piste, joka yhdistää näitä eri toimijoita taidekasvatuksen kehittämiseksi eri tehtävien ja teemojen ympärille (esimerkiksi taiteilija - opettaja työpari menetelmän kehittäminen).

Opetusministeriössä on käynnistynyt luovuus- ja kulttuurikasvatusstrategiatyö koulutus- ja kulttuuripolitiikan yhteistyönä. Strategialuonnoksessa korostetaan luovuuden kuulumista kaikille elämänalueille. Luovan kapasiteetin edistämiseksi koulutuksen kokonaisuudessa tulee olla tasapaino taidon, tiedon, ymmärryksen, innovoinnin, vapauden ja riskinoton kesken. Lasten ja nuorten sosiaalisen luovuuden, tunne-elämän tasapainoiseen ja myönteiseen kehitykseen sekä empatiakyvyn syntymiseen tulee paneutua kaikilla kasvatuksen ja koulutuksen asteilla ja alueilla. Luovuus- ja kulttuurikasvatusstrategian tavoitteena on myös edistää yhteistyötä koulun ja muiden kulttuuritahojen kanssa: kirjastot, teatterit, musiikki- ja kuvataidelaitokset, orkesterit, elokuva-ala, tanssi ja yksityiset taiteilijat sekä museot.

Verkoston tehtävänä on kehittää toimintatapoja paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen yhteistyön edistämiseksi taidekasvatuksessa. Tätä toteutettaessa tulee huomioida myös opetusministeriössä laadittavan luovuus- ja kulttuurikasvatusstrategian tavoitteet.

Alla olevassa taulukossa on esitetty lyhyesti lastenkulttuurikeskusverkostolle asetetut tehtävät esitystoiminnan, näyttelytoiminnan, festivaalien ja muiden tapahtumien sekä taidekasvatuksen kehittämiseksi.

Lastenkulttuuriverkosto kootaan siten, että verkoston jäsenillä on osaamista ja kehittämishalua edellä esitettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Esitystoiminnan kehittäminen	Näyttelytoiminnan kehittäminen	Festivaalien ja tapahtumien kehittäminen	Taidekasvatuksen kehittäminen
* lasten oman ja lapsille tarjotun esitystoiminnan sekä yhteistuotantojen kehittäminen paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti	* lasten oman näyttelytoiminnan kehittäminen	* yhteistyön ja yhteistuottamisen lisääminen ja edistäminen vakiintuneiden festivaalien kanssa	* yhteistyön kehittäminen koulujen ja taiteen perusopetusta antavien yksiköiden kanssa
* taidelaitosten ja lastenkulttuurikeskusten välisen yhteistyön vahvistaminen	* näyttelyiden yhteydessä järjestettyjen työpajojen ja oheistoiminnan kehittäminen	* yhteistyön edistäminen lastenkulttuuri-festivaalien välillä	* päiväkotien, koulujen, järjestöjen ym. henkilöstön perehdytys lastenkulttuuriin ja eri taiteen aloihin * kartoittaa yleisiä valmiuksia lastenkulttuurin alalla toimimiseen antavan ammatillisen koulutuksen määrää ja tehdä tarvittaessa esity em. koulutuksen aloittamisesta
* luovan vuorovaikutuksen ja lasten esitystoiminnan kehittäminen yhteistyössä päivähoito- ja opetustoimen kanssa	* näyttelyiden yhteistuottaminen muiden lastenkulttuurikeskusten ja toimijoiden kanssa	* lastenkulttuurikeskusverkoston seminaarien, luento- ja tapahtumien kehittäminen	* paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä taidekasvatuksen edistämiseksi
	* kiertonäyttelytoiminnan kehittäminen omalla alueella	* kulttuuritarjonnan edistäminen koko perheille	* päivä- ja iltaopetuksena järjestettävien taidekurssien kehittäminen * iltapäiväkerhotoiminnan kehittäminen

2.3. Tutkimustoiminnan ja alan argumentoinnin kehittäminen

Tutkimustiedon hyödyntämiseen perustuva kehittäminen on vierain osa-alue lastenkulttuurikeskusten toiminnassa. Yhteys kentän ja tutkimustoiminnan välillä on vähäistä. Vastaavasti yhteydet tutkijaverkoihin ovat lähes olemattomia. Kuitenkin tutkimusaiheiden määrittely kentän näkökulmasta ja ajankohtaisen uusimman tutkimustiedon saaminen kentän käyttöön edellyttävät kontakteja tutkijoihin ja verkostoihin. Vastaavasti se edellyttää yhteyksiä alan oppilaitoksiin. Lastenkulttuurikeskuksilla olisi mahdollisuus olla paikallisella ja alueellisella tasolla linkki tutkijaverkostoihin sekä toimia uusimman tiedon välittäjänä.

Verkoston tehtävänä on edistää yhteyksiä alan oppilaitoksiin ja kansallisiin sekä kansainvälisiin lastenkulttuurin tutkijaverkostoihin alan tutkimustoiminnan, tutkijoiden ja kentän yhteistyön kehittämiseksi. Tehtävänä on myös levittää alan uusinta tietoa muiden toimijoiden käyttöön tiedottamalla ja järjestämällä koulutusta.

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämiseksi tarvitaan tietoa, jota voidaan käyttää myös toimintojen perustelemissa. Kuten muutkin alat, myös lastenkulttuuri, tarvitsee viestintää, jolla perustellaan lastenkulttuurin merkitystä ja tarvetta. Lastenkulttuurikeskuksilla olisi mahdollisuus olla kehittämässä alan argumentointia. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalvelujen merkitystä ja tärkeyttä voida perustella esimerkiksi yleisöllä, menestyksellä, kulutuksella, kilpailukyvyllä ja korkealla laadulla.

Verkoston tehtävänä on kehittää alan argumentointia hyödyntämällä olemassa olevaa tietoa.

Tutkimustoiminnan edistäminen
* yhteistyön edistäminen kentän, alan oppilaitosten ja tutkijaverkoston välillä
* alan uusimman tiedon levittäminen tiedotuksen ja koulutuksen avulla
* alan argumentoinnin kehittäminen

Oheisessa taulukossa on esitetty lyhyesti lastenkulttuuriverkostolle asetettuja tehtäviä tutkimustoiminnan ja alan argumentoinnin kehittämiseen liittyen.

Lastenkulttuuriverkosto kootaan siten, että verkoston jäsenillä on osaamista ja kehittämishalua edellä esitettyjen tehtävien suorittamiseksi.

2.4. Kehittämismahdollisuudet taiteenalakohtaisesti

Toimintamuotojen lisäksi verkoston tehtävänä on kehittää lasten taide- ja kulttuuripalveluita myös taiteenalakohtaisesti. Taiteenalakohtaisten tehtävien lisäksi verkostolla on kaksi tehtävää, jotka koskevat jokaista tässä esitettyä taiteenala:

- perehdyttää päiväkotien, esiopetuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja järjestökentän taide- ja kulttuurialalla työskenteleviä eri taiteenalojen ja lastenkulttuurin tuntemukseen

- toimii linkkinä, välittäjänä ja kehittäjänä alueensa eri lastenkulttuuritoimijoiden välillä yhteisten hankkeiden edistämiseksi (mukaan lukien monitaiteelliset yhteishankkeet)

Elokuvataide

Lastenelokuvan tilannetta on selvitetty vastikään opetusministeriön teettämässä selvityksessä (Herra HUU ja moni muu) ja opetusministeriön asettama työryhmä on laatinut lastenelokuvalla erityisen kehittämissuunnitelman. Työryhmän työn lähtökohdaksi on ollut lastenelokuvan aseman vahvistaminen osana kotimaista ohjelmatuotantoa ja elokuvakulttuuria ja laajemmin osana koko suomalaisen lastenkulttuurin kenttää.

Verkoston tehtävänä on kehittää elokuvakasvatusta yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa, edistää lastenelokuvan teemavuoden 2004 järjestämistä sekä vahvistaa omalla toiminnallaan alueellisten elokuvakeskusten toimintaa.

Kirjallisuus

Kirjallisuuden asemaa on viime aikoina selvitetty tietoyhteiskunnan lukutaitoa selvittäneessä mietinnössä Suomi (O)saa lukea, kirja-alaa koskevassa selvityksessä Kirja Suomessa sekä osaltaan myös Kirjastopoliittisessa ohjelmassa.

Verkoston tehtävänä on vahvistaa sanataiteen asemaa taiteen perusopetuksen yhtenä osana, tukea ja motivoida vanhempia tuomaan lasten- ja nuortenkirjallisuutta kodin arkeen yhteistyössä neuvoloiden, päiväkotien, koulujen ja eri järjestöjen kanssa sekä edistää kirjastolaitoksen, päiväkotien, koulujen ja järjestöjen välistä yhteistyötä.

Kuvataide

Kuvataiteissa lastenkulttuurin edistämistoimet painottuvat taidekasvatukseen, visuaalisen ympäristön kohentamiseen sekä museopedagogiseen työhön. Arkipäiväisen ympäristömme – mukaan lukien uudet mediat – voimakas visualisoituminen on myös haaste lasten ja nuorten havainnoinnille, kuvalliselle hahmottamiselle ja kulttuurikäsitteiden muodostumiselle.

Verkoston tehtävänä on vahvistaa taiteen perusopetuksen ja peruskoulun taideopetuksen monipuolista ja korkeatasoista kuvataideopetusta ja edistää koulutusta ja tutkimusta, joka kehittää visuaalista ilmaisua ja elämyksellisyyttä opettajien työvälineenä. Verkoston tehtävänä on lisäksi tukea koulujen ja taiteen perusopetuksen piirissä tapahtuvaa media-, ympäristö-, yhteisö- ja käsitetaidetta sekä muiden uusien taidemuotojen opetuksen suunnittelua yhteistyössä alan toimijoiden kanssa.

Verkoston tehtävänä on myös tukea lasten visuaalisen elämänympäristön (koulut, päiväkodit ym. julkiset tilat) parantamista ja tähän tähtäävää kehittämis- ja kokeilutoimintaa, edistää pilottihankkeina kokeiluja, joissa eri taiteenalojen taiteilijat (arkkitehdit, muotoilijat, tekstiilitaiteilijat ja kuva-taiteilijat) kehittävät lapsille tarkoitettuja tiloja ja esittelevät uusia taidemuotoja. Tehtävänä on lisäksi edistää hankkeita, joissa kuvataiteilijat ja lapset/nuoret yhdessä toteuttavat julkisia taideteoksia kouluissa, päiväkodeissa ja kirjastoissa.

Näyttämötaide

Näyttämötaiteessa lastenkulttuurin kehittämismahdollisuudet ja haasteet liittyvät taidelaitosten talouteen, uuden ohjelmiston niukkuuteen sekä taidekasvatukseen ja lastenteatteritoiminnan kehittämiseen.

Verkoston tehtävänä on kehittää yhteistyössä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa mahdollisuuksia lisätä teatterissäkäyntejä ja –vierailuja esimerkiksi erilaisten teatteri-/kulttuurikorttien avulla. Lisäksi verkoston tehtävänä on edistää uusien lastennäytelmien kirjoittamista mm. järjestämällä kilpailuja yhteistyössä alan taidelaitosten kanssa ja järjestää kansainvälisiä lastenteatterivaihtoja ja teatterivierailuja. Tehtävänä on myös taidelaitosten lastenkulttuuritoiminnan ja näyttämötaiteen taidekasvatuksellisen työskentelyn vahvistaminen.

Muotoilu, kuvitus, sarjakuva

Muotoilun/ taideteollisuuden alalla lastenkulttuurin lähtökohdat liittyvät toisaalta perinteisiin käden taitoihin, käsityöhön ja esinekulttuuriin, toisaalta modernin muotoilun suunnittelutoiminnan, graafisen suunnittelun ja kulttuurisen sisältötuotannon kysymyksiin. Muotoilupolitiikan visioita on hahmotettu Valtioneuvoston muotoilupolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessä Muotoilu 2005! Kuvitus – tässä ennen muuta lastenkirjankuvitus – katsotaan valtion taidehallinnossa kuuluvaksi käyttögrafiikkana muotoilun piiriin.

Myös sarjakuvaa käsitellään ”hallinnollisesti” tässä yhteydessä, joskin ymmärretään itsenäiseksi ilmaisumuodoksi. Sarjakuva-alan kehittämisestä on valmistunut vastikään selvitys, jonka toimenpide-ehdotukset on tässä soveltuvin osin otettu huomioon.

Verkoston tehtävänä on kiinnittää yleistä huomiota koulujen sisustukseen, väritykseen, esineympäristöön lasten arkipäivän ympäristönä. Tehtävänä on edistää lapsille suunnattuja sarjakuvakilpailuja ja muita alan hankkeita sekä edistää lapsille suunnattuja sarjakuva-alan festivaaleja ja näyttelyhankkeita yhteistyössä järjestökentän kanssa.

Säveltaide

Säveltaiteessa taidekasvatusjärjestelmä on laaja ja perustaltaan vahva. Taidemuodoista se on taiteen perusopetuksen osalta suosituin. Lastenmusiikin tekijöitä ja ammattimaista esitystoimintaa on kuitenkin varsin vähän. Kaupallinen, vahvasti kansainvälinen päivän hitteihin perustuva levytarjonta jättää varjoonsa kunnianhimoisesti tehdyn kotimaisen lastenmusiikkitarjonnan. Lapsille ja lapsiperheille tulisi turvata monimuotoinen elävän musiikin tarjonta niin lastenlaulujen kuin yleensä kaikkien eri musiikkityylien muodossa.

Verkoston tehtävänä on vahvistaa peruskoulun ja lukion musiikinopetuksessa sekä taiteen perusopetuksessa annettavaa monipuolista ja korkeatasoista musiikinopetusta. Verkoston tulee edistää koulujen ja taiteen perusopetuksen piirissä tapahtuvaa säveltaiteen opetuksen suunnittelua ja tutkimuksen kehittämistä, opettajien ja taiteilijoiden luovaa taiteellis-pedagogista yhteistyötä, kehittää eri musiikkien ja musiikin uusien taidemuotojen opetusta yhteistyössä koulujen ja taiteen perusopetuksen yksikköjen kanssa.

Rakennustaide

Rakennustaiteen lapset kohtaavat kaikkialla ympäristössään ja ovat sen ”käyttäjiä” etenkin lähiympäristössään päivähoitossa ja kouluissa. Erityisenä taideopetuksen lajina arkkitehtuuria opetetaan muutamissa taiteen perusopetuksen yksiköissä.

Rakennustaiteen/ arkkitehtuurin edistämisen linjauksia on esitetty kokonaisvaltaisesti APOLI:ssa, valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa (1998). Sen pohjalta on toimitettu arkkitehtuurin kansalaiskasvatusta käsittelevä raportti Askeleita arkkitehtuurissa. Arkkitehtuurikasvatuksella tarkoitetaan selvityksessä niin rakennettuun ympäristöön liittyvää ympäristökasvatusta, kulttuuriperintöopetusta kuin taiteen perusopetustakin. Museoviraston, opetushallituksen ja ympäristöministeriön toteuttamassa Suomen Tammi –kulttuuriperintöhankkeessa on myös kyse kulttuuriperintöön liittyvästä kasvatustoiminnasta.

Verkoston tehtävänä on lisätä lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua paikallisella ja alueellisella tasolla heille tarkoitettujen laitosten ja heidän lähiympäristönsä suunnitteluun. Toiminnassa voidaan hyödyntää Suomen Tammi –kulttuuriperintöhankkeesta saatuja kokemuksia vastaavanlaisten hankkeiden toteuttamiseksi. Lisäksi tuetaan arkkitehtuurikasvatuksen tavoitteiden toteuttamista.

Tanssitaide

Tanssitaiteen esitys-, koulutus- ja harrastustoiminta on Suomessa varsin laajaa ja koko ajan kasvussa. Tanssitaide on vakiinnuttanut asemansa taidehallinnossa 80-luvulta lähtien, tukimuodot ovat volyymitään vielä varsin vähäiset. Tanssin perusopetus on - alan muu laajuus huomioon ottaen - melko laajaa ja osoittaa taiteenalan kiinnostavan lapsia ja nuoria, pääasiassa tyttöjä (95 % oppilaisista).

Tanssitaiteen tilaa ja tulevaisuutta on selvitetty saman nimisessä opetusministeriön työryhmän muistiossa vuodelta 1999. Se sisältää yleisiä ehdotuksia tanssitaiteen edistämiseksi, mutta ei käsittele juurikaan alaa lastenkulttuurin näkökulmasta.

Verkoston tehtävänä on edistää tanssitaiteen saavutettavuutta, vahvistaa eri paikkakuntien ja yhteisöjen oma-aloitteisia tanssitapahtumia ja –toimintoja ja edistää tanssitaiteilijoiden, lasten, opettajien ja muiden koulun toimijoiden yhdessä toteuttamia taidekasvatushankkeita.

Valokuvataide

Lapsille tulee tarjota valmiuksia ymmärtää valokuvaa, sen tapoja vaikuttaa ja muokata maailmankuvaa, jotta lapsille ja nuorille muodostuisi mahdollisuus ymmärtää valokuvan vaikutustapoja joka-päiväisessä elämässä.

Valokuvataiteessa lastenkulttuurin toimintamuodot liittyvät näyttelytoimintaan ja etenkin valokuvakerhoharrastukseen. Taiteen perusopetuksessa valokuvataide ei ole omana taidelajinaan vaan on osana kuvataideopetusta. Kuvataideopetuksen ulkopuolella lasten ja valokuvataiteen kohtauspaikkoja löytyy vain vähän. Alueellisilla valokuvakeskuksilla on tässä suhteessa tärkeä rooli samoin alan erikoismuseolla. Lasten valokuvapedagogia ei ole vielä vakiintunut Suomessa osaksi kuvien lukutaidon kehittämistä.

Verkoston tehtävänä on edistää koulujen ja taiteen perusopetuksen piirissä tapahtuvaa valokuvataiteen opetusta ja suunnittelua sekä vahvistaa omalla toiminnallaan alueellisten valokuvakeskusten mahdollisuuksia alan lastenkulttuurityön tekemiseen.

Sirkustaide

Sirkus- ja estraditaide ovat vakiinnuttamassa asemaansa valtion taidehallinnossa muiden taiteenlajien ohessa. Taiteen keskustoimikuntaan perustettiin 1990-luvun lopulla erityinen sirkus- ja estraditaidetyöryhmä, joka vakiintui sirkus- ja estraditaidejaostoksi vuonna 2001. Taiteen perusopetuksen piiriin sirkustaide otettiin mukaan alusta lähtien (vuonna 1992). Turun ammattikorkeakoulussa annetaan sirkustaiteen ammatillista koulutusta ja myös Lahden käsi- ja taideteollisessa oppilaitoksessa voi suorittaa vuoden mittaisen sirkusalan koulutuksen (taiteen perusopetuksessa).

Lastenkulttuurin osalta sirkustaiteen kehittämishankkeet liittyvät opetustoiminnan mahdollisuuksien laajentamiseen ja toisaalta alan järjestötoiminnan ja esitystoiminnan kehittämiseen.

Verkoston tehtävänä on vahvistaa sirkustaiteen opetus- ja harrastustoimintaa sekä kehittää yhteistyössä alueella toimivien lapsi- ja nuorisosirkusten sekä alan muiden toimijoiden kanssa koulutusta, kursseja, tapahtumia ja esitystoimintaa.